

Tarihçilerin Geleceği -Bir Gelecek Bilim (Futurology) Yazı Denemesi-

Süleyman İNAN*

Özet

Bir gelecek bilim yazısı (futurology) denemesi olarak kaleme alınan bu kısa yazı, tarih araştırmacılarının önümüzdeki yıllardaki yönelimi hakkında bir mütevazı değerlendirme sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Gelecek, Kütüphane, Telif

The Future of the Historians

Abstract

This short paper, a futurology review paper, is to aim to present the directions of history researchers in coming years.

Key words: history, future, library, copyright

Tarihçilerin hep işi geçmiş oldu. Peki yakın gelecekte, geçmiş araştırmacılarının hâli ne olacak? Tarihçilere, bir de gelecekte bakalım. Tartışmak ve düşünmek için...

Yıl 2024. Güz başı. Tarihçi Orçun ikinci milenyumdaki o yeni bin yılın nasıl karşılandığını öğrenmek istiyor. Özellikle Ocak ve Mayıs ayındaki gelişmelerin kendisine ipuçları vereceğini düşünüyor. Konuştuğu üniversite kütüphanesi yetkilisinden belirlediği tarih aralığının tüm günlük gazetelerinin dijital kopyalarını istiyor. İsteddiği bilgiler on dakika içinde kendisine e-maile yollanıyor ve anında kablosuz bilgisayarına yükleniyor. Orçun, aradığı kelimelerle takvim sırasıyla listelenen olayların bir özetinin çıkarılmasını istiyor ve bu işlem yeni bilgisayarlarıyla birkaç dakikada tamamlanıyor. Artık, göz okuması ile hızlıca tarama yapmasına gerek kalmadan istediklerini karşısında buluyor. Orçun'un, ikinci milenyumla ilişkin kıyamet haberlerinin abartıldığını anlaması zor olmuyor.

Bu, tarihçinin çok da uzak olmayan bir gelecekte yaşayacağı durum. 10 ila 15 yıl içinde tarih disiplini ile uğraşan araştırmacı için lazım olan tüm kaynak ve verileri devşirme işi tamamen kolaylaşacak. Bu değişim, tarihçiyi aktarmacı değil, daha fazla analitik ve eleştirel yorumlar yapmaya zorlayacak. Değişimi, bilgi teknolojileri dediğimiz sistem mümkün kılıyor. Tarih araştırmacıları, geçmişte olguları ulaşabildiği belli sayıdaki kaynaklarla incelerken, elektronik ürünler onlara tüm malzemeye bir kerede erişme imkânı veriyor. Bugün Türkiye'deki ya da Türkiye'ye ilişkin çalışma yapan tarihçilerin çalışmaları Osmanlıca metnin çevrimyazısı, süreli yayınların -örneğin gazetelerin- taranması, birinci elden kitapların okunması gibi sınırlı kaynaklarla gerçekleşirken, yakın bir gelecekte tarihçiler bilgisayarlarında depoladıkları milyonlarca bilgidan hangisini kullanacağını seçmek zorunda kalacak. Tarih araştırmalarının böylesi çoklu kaynak arasında, referansları

* Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Denizli.

sadece basılı yazılı kaynaklara olmayacak; aynı zamanda sesli ve görüntülü kayıtlara yönelecek. Paylaşım sitelerindeki küçük videolar bile kaynak değeri taşımaya doğru gidecek.

Gelişen teknolojiler, arşiv belgelerinin ve daha geriye dönük kaynak eserlerin sanal ortama aktarılmasını mümkün hâle getiriyor. Tarihçi, arşiv ve kütüphanelere bizzat gitmesine gerek kalmadan isterse her belge ve eseri bilgisayar ekranına taşıyabilecek. Özetini okuduğu arşiv belgesinin tam metni, önceden belirlenmiş ücretini yatırmasından sadece birkaç dakika sonra kendisine elektronik yöntemle ulaştırılacak. Ayrıca Osmanlı vesikalarını neredeyse yanlışsız günümüz diline çevirecek programlar sayesinde pek çok kaynak tarih araştırmacılarının anlayarak okuyabileceği hâle gelecek. Dilerse, yurt dışında alanıyla ilgili yayımlanmış eserleri özgün dilinden Türkçe'ye anında çevirebilecek. Telif sorunu aşılmış pek çok başvuru eseri ise cebe sığabilecek kadar küçük olan tek bir elektronik cihazda olacak.

Teknolojinin sağlayacağı iletişim ağı ile haber-bilgiyi uzun bir süre saklamak neredeyse mümkün olamayacağından tarih yazımı, tarih yapanların kaleminden çıkmayacak; herkesin katıldığı bir tarih yazımına doğru değişecek. Sırf kazananların ve kudretlilerin, hatta bunun karşısı olarak bakılan ezilen ve sömürülenlerin perspektifinden de değil; hemen her açıdan olguları incelemek mümkün olacak. Siyasî ve askerî tarih kadar önemsenecek hatta giderek ağırlığı artacak olan ve şimdiden bunun işaretleri çıkan toplumsal ve sivil tarih çalışmaları öne çıkacak. Ciddi bir sosyal tarih yazıcılığı mümkün ve bu siyasal tarihçilerin bile ihmal etmeyeceği bir alan haline gelecek. Bu bakımdan tarih çalışmaları, kısa dönemli ve mikro çalışmalar değil daha geniş ölçekli araştırmalara doğru evrilecek.

Gelecekte tarih araştırmacıları, fazlasıyla özgün çalışmalar yapmaya mecbur kalacak. İntihaller kendini hemen ele verecek. Belge sahteciliği de sona erecek. Dünyada sayılı olan Karbon 14 laboratuvarları çoğalacak ve bu yerlerde arkeolojik ya da jeolojik maddelerin tarihlendirmesine gidilerek tarihî malzemenin gerçek olup olmadığı hemen keşfedilecek. Dolayısıyla ciddi okumayla ve maddi testlerle göze çarpan bariz cehalet ve bilgiçlik sona erecek. Etik kurulları elbette varlığını korumaya devam edecek ama işlevi masum sayılabilecek bilim kıskançlığının ötesindeki para ve statüye bağlı olarak tarihçilerin çalışmalarına değer biçecek.

Tarih eğitimi de değişmeye ihtiyaç hissedecektir. Bugünün tarih öğrencileri yukarıda ifade edilen yeni yöntem ve yaklaşımları önümüzdeki 10 ila 15 yıl içinde uygulayacak olmalarına karşın, öğrenimleri henüz daha çok basılı kaynaklara atıf yapmaya alışkın eski ile yeni arasında kalan bocalamanın metodunu gerçekleştirmeye dönük. Geleceğin tarihçileri sayısallaşan bilgilerin karmaşıklığını daha çabuk kavramak zorunda. Ayrıca, bilgisayar odaklı aygıtlara daha yatkın olmaları gerekecektir. Üniversitenin daha birinci sınıfında okutulan “Metodoloji, Usul ve Yönteme” dair ne varsa bu kapsamda tüm kitaplar yeni baştan yazılacak.

Tarihçiler, kendileri için elzem olan kaynaklara ulaşma sorununu dert etmeyi bırakarak ellerinin altındaki yığınla bilgi ile çözümleyici ve etkileşimli geçmiş araştırmalarıyla meşgul olacaklar. Ama öyle görünüyor –ve korkarım- ki, bizim gibi gelişmekte olan ülkelerin tarihçileri, bu değişimi daha erken fark edip yakalamış ülkelerin

tarihçilerin etkisinden kendini kurtaramayarak onları öykünmeye devam ediyor olacak (bu konuda yanılmak isterim).